

delmesebb eszközeinek. Szerzőnk ez ellen az állapot ellen emeli föl szavát újlag és ismételten.

Okoskodása az, hogy mivel nemcsak a régi történeti Magyarország, hanem a mai Csonka-Magyarország ellenségeinek is egyik fővádja, mellyel a nagyvilág fóruma előtt ellenünk áskálódnak, az, hogy nemzetiségeinket annyira elnyomtuk és ittmaradt kis töredékeit annyira elnyomjuk még ma is, hogy még elemi jogait, tehát a népoktatáshoz való jogot is megtagadtuk és megtagadjuk tőlük: tényekkel, adatokkal és számokkal igazolja a vád tarthatlanságát, sőt valótlanosságát. Megvizsgálja azért bőséges számszerű statisztikai adatok alapján a háborúelőtti Magyarország nemzetiségi és Csonka-Magyarország kisebbségi népoktatásügyét, szembeállítja ezzel az utódállamoknak és a többi hatalmaknak hasonló tárgyú intézkedéseit. Bírálathoz nem bocsátkozik, de a számok, melyek hivatalos kiadványokból vannak véve, nem csálnak s önmagukban is ékeesen beszélnek a világ legnagyobb igazságtalanságairól.

A háborúelőtti és háborúutáni Magyarország idevágó helyzetrajza és az utódállamok intézkedéseinek bemutatása után, 15 európai és 5 amerikai állam adataira építve következtetéseit, megállapítja, hogy — eltekintve néhány északeurópai és délamerikai államtól, melyek a kisebbségi jogokat a népoktatás terén is a leghabzababb és legemberibb módon értelmezik — a világ vezető hatalmasságai általánosságban az integrális nacionalizmus alapján állanak, és kisebbségeiknek a népoktatás terén csak kivételesen nyújtanak módot arra, hogy kulturális egyéniségüket megőrizték. Szinte ezen az általános szellemen alapszik az, hogy a kisantant országai az erkölcsi és nemzetközi jogszabályokat, szokásokat teljesen mellőzve, mindent elkövetnek arra, hogy a védtelenül kiszolgáltatott magyar kisebbségeket beolvasszák saját fajtájukba. Azért a győztes nagyhatalmak maguk is bizonyos felelősséget viselnek a könyörtelenül elnyomott magyar kisebbségek sorsa miatt.

Ennek a keserű valóságnak újabb föltárásáért, azért a fáradhatatlan és odaadó küzdelemért a magyar kisebbségek kultúrája érdekében, melyet ezzel a könyvével is lankadatlanul szolgál szerzőnk, ma és mindenkor, az utókor és a történelem fóruma előtt is, hála illeti meg a magyar nemzet részéről Olay Ferencnek férfias egyéniségét és acélos magyarságát. *Gyulai Agost.*

Havas István: Egy évtized a polgári iskolai küzdelmek élén (1925—1934.)

Elnöki beszédei, cikkei és kisebb tanulmányai. 214 l.

Havas István tíz éven keresztül volt a Polgári Iskolai Tanáregyesület elnöke. Ez alatt az idő alatt megmutatta, hogy józan, becsületes gondolkodással, nemes áldozatkészséggel és önzetlen munkával milyen sokat lehet elérni a magyar kultúra szolgálatában. A most megjelent vastag kötet összegyűjtve adja tíz év munkásságát.

A műnek I. része: *Beszédek, nyilatkozatok.* Ebben a részben megismerjük a nehéz viszonyok között is elveitért küzdeni tudó pedagógiai reformert. Soha meg nem szűnő energiával hirdeti, hogy a polgári iskolának különleges hiva-

tása van. Tisztán látja ennek az iskolatípusnak rohamos kifejlődését, melynek végeredménye a nyolcosztályú polgári iskola lesz. Ettől várja ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági életünk megerősödését, mert csak a magasabb műveltség hozhatja meg az egészségesebb gazdasági életet. Széchenyi, Eötvös és Csengery Antal szelleme lebeg előtte mindig. Mindenre kiterjed a figyelmé: a státus nehéz helyzetére, a szegedi új főiskolára, az önálló polgáriskolai főigazgatóságra, a Tanárok Házára, a balatonfüredi üdülőre, Csengery szobrára.

II. *Ertekezések, előterjesztések, cikkek.* A műnek ebben a részében munkássága már közelebb jut a megvalósuláshoz. Különös tettekkészséggel küzd a nyolcosztályú polgári iskola gondolatáért és a székesfővárosi irányító polgári iskola megvalósulásáért. Hogy miért, azt megérteti az az új eszellelem, amelyet a Mester-utcai polgári iskola áraszt ki magából a legszebb elismeréssel. A munkaiskola és a dolgoztatva tanítás az alapja minden elgondolásnak. A tantervvizíó, a fogalmazástanítás, az önképzőkörök átszervezése, az ifjúsági irodalom felfrissítése: mind munkásságának jelentékeny állomásai.

III. *Emlékezések.* Ebben a részben nagy egyéniségeknek művészi tökéletességgel megírt jellemrajzait adja. Brunsvik Teréz, Finácsy Ernő, Weszely Ödön, Klebelsberg Kunó, Herczeg Ferenc, Ferenczy Zoltán, Benedek Elek helyét a magyar irodalomban páratlan irodalmi készséggel állapítja meg.

IV. *Művek bemutatása.* Ez az utolsó rész a szerzőnek tíz év alatt megjelent könyvbírálatait közli. Biztos meglátás, nagy tárgyilagosság, széleskörű olvasottság jellemzi ezeket a cikkeket.

A terjedelmes munka az utolsó évek pedagógiai irodalmában méltó helyet foglal el és az olvasónak mindig újabb meg újabb erőt ad a további küzdelmekhez.

Varrinecz Béla.

Vecsey Lajos: A szombathelyi királyi líceum alapítása és első évei 1793—1808. (A Vasi Szemle könyvei. Szerkeszti Dr. Pável Agoston. 2. szám.) Szombathely, 1934. Kiadja a Vasvármegyei Múzeumok Barátainak Egyesülete. (8-r., 95 lap.)

Szombathely városát, bár ma már 36.000-en is túl van lakosainak száma, még 1869-ben is csak 9666 lélek lakta. S mégis fontos művelődési központja volt Magyarország nyugati részeinek már a XVIII. század végén és a XIX-nek elején. Ezt igazolja Vecsey Lajosnak derék dolgozata a több mint két emberöltő óta a szombathelyi gimnáziumba beolvasztott líceum alapításának és első tizenöt évének lelkiismeretesen és érdekesen megírt történetével. A líceum különleges iskolatípus volt. E típust a későbbi fejlődés szükségességének magán viselt bélyegével a Mária Terézia alatt kibocsátott első Ratio Educationis szelleme teremtette meg, mikor a két tagozatban (grammatica és humanitás) öt, később hat osztályból álló gimnázium, vagyis a középiskola és az egyetem közé beekelődött az akadémia jogi és filozófiai tagozata, a líceum, mely részben a mai középiskolák VII. és VIII. osztályának felelt meg s bizonyos mértékig önálló pályákra készített elő. Ilyen, se főiskolai, se középiskolai